

STUDII LITERARE

Volumul I

LITERATURĂ ROMÂNĂ

Introducere în opera lui Al. Macedonski

Poemul românesc în proză

Spandugino

Cuprins

Prefață	7
-------------------	---

INTRODUCERE ÎN OPERA LUI AL. MACEDONSKI

Prefață	11
CAPITOLUL I. Profil intelectual	13
CAPITOLUL II. Poetul	63
CAPITOLUL III. Prozatorul și dramaturgul	158
Încheiere	206

POEMUL ROMÂNESC ÎN PROZĂ

Cuvânt-înainte la a doua ediție	211
Prefață	213
PARTEA ÎNTĂI. ORIGINILE POEMULUI ÎN PROZĂ	217
CAPITOLUL I. Definierea stilistică a poemului în proză	219
CAPITOLUL II. Primele proze poetice: meditațiile în proză	287
CAPITOLUL III. De la lirism la retoric: Cezar Bolliac și Alec Russo	327
CAPITOLUL IV. Excepția eminesciană	380
PARTEA A DOUA. APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA POEMULUI ÎN PROZĂ	413
CAPITOLUL V. De la proză poetică la poem în proză: Al. Macedonski	415

CAPITOLUL VI. Poemul în proză al lui Ștefan Petică	448
CAPITOLUL VII. Amurgul veacului	480
CAPITOLUL VIII. Apogeul poemului simbolist: D. Anghel	511
CAPITOLUL IX. Statutul prozei poetice în secolul nostru	539
CAPITOLUL X. Poemul în proză post-simbolist	555
PARTEA A TREIA. SUPRAVIETȚUIRI	591
CAPITOLUL XI. Poemul în proză supraréalist	593
CAPITOLUL XII. Excepția argheziană	624
CAPITOLUL XIII. Supraviețuiri contemporane	652
Bibliografie selectivă privind proza poetică europeană.	677

Capitolul I

Profil intelectual

La anul 1830, poezia românească se împarte în două direcții esențiale, ce se mențin până astăzi: pe de o parte, poezia neolatinizantă, după modă franceză și italiană, descinsă din febra mimetică și novatoare a pașoptiștilor munteni; pe de altă parte, poezia cu rezonanțe locale și folclorice, inspirată din mitosul național. În Macedonski și Eminescu, cele două direcții au, la 1885, doi reprezentanți de frunte, incomparabili în absolut sub aspectul valorii, dar sintetizând fiecare o evoluție semnificativă de câteva decenii. Distincțiile ulterioare, didactic-scoliaste (de tipul *clasicism*, *romantism*, *naturalism*, *simbolism* etc.), aplicate, prin analogie cu situația din Apus, poeziei române din secolul al XIX-lea, oferă explicații parțiale, care doar completează dicotomia fundamentală impusă oricărei lecturi lipsite de prejudecăți. Disputa tradițională cu privire la încadrarea lui Macedonski în vreun curent literar dispare de la sine în momentul când, încetând de a vedea în poet reprezentantul romantismului sau al simbolismului european, îl considerăm neolatinizant – din perspectiva propriei culturii noastre.

Anul 1830 a operat mutația esențială în limba literară; mesajul poetic, legat indisolubil de instrumentul lingvistic și neputând exista sub nicio formă în afara lui, a suportat cel mai direct efectele

seismului. Practic, o generație de tineri talentați, dar nu geniali, creează *ex nihilo* instrumentul lingvistic adecvat, îl supun circulației și-l adaptează cerințelor locale. Pentru a pătrunde semnificația operei lui Macedonski, trebuie să înțelegem cu claritate ce s-a întâmplat în literatura noastră la 1830 și cum, într-un interval de timp relativ scurt, s-a împlinit procesul *relatinizării* românei literare, proces al cărui beneficiar inconștient și îndepărtat se dovedește a fi „poetul rondelurilor”.

La 1830, are loc un fenomen primordial lingvistic, dar cu largi reverberații în întreaga cultură și fără analogie în istoria noastră: relatinizarea românei literare. Fenomenul înseamnă, la un prim și superficial contact, o schimbare a instrumentului literaturii, adică a limbii literare. Având în vedere toate nivelurile implicate în proces, apreciem relatinizarea drept un fapt cu mult mai amplu, de adâncime încă neconsiderată ca atare: apar supuse reformării însăși schema genurilor și a speciilor literare, raportul artă-document, publicul literaturii scrise etc. Relatinizarea se extinde la nivelul întregii culturi, căreia îi schimbă fața.

Înțelegem momentul 1830 drept punctul critic al unei reforme împlinite lent, dar devenite vizibile brusc, odată cu deceniul al patrulea. Desigur, și până la acea dată se realizaseră transgresări subtile din balcanic în occidental, mai vizibile sau mai puțin vizibile, dar aceste lente mișcări subterane reprezentau încă excepții într-un context predominant răsăritean. La 1830, iese la iveală o frământare continuă, întinsă pe decenii și consemnabilă până atunci doar sub forma unor tendințe. Curentul romanizant ardelenesc, ce atinge accidental literatura prin Budai-Deleanu, sonetele clasice ale lui Asachi sau sentimentalismele preromantice ale lui Conachi – infiltrații probate de literatură apuseană – își unesc șuvoiul novator doar spre 1830. Neolatinizarea programatică a *Gramaticii românești* a lui Heliade (în limbă și terminologie gramaticală), traducerea *Meditațiilor* lui Lamartine, a aceluiași (în structură prozodică nouă,

de sugestie franceză), au valoarea unor momente-simbol, deoarece fixează în jurul anului 1830 schimbarea hotărâtoare.

La ora actuală, după studiile asupra penetrației occidentale pe filieră greacă, datorate lui Demostene Russo, după monografia lui D. Popovici¹ sau după contribuția mai recentă a lui Al. Duțu la desenaarea configurației spirituale a epocii premoderne², apare imposibil de admis ideea unui „cataclism”, a unui „fenomen inexplicabil” petrecut în jurul anului 1830. În schimb, nu este mai puțin adevărat că generația pașoptistă rămâne prima care transformă semnele premonitorii în fenomen compact și creează, practic „din nimic”, o întregă literatură, cu specii și genuri până atunci inexistente.

După numai un deceniu de relatinizare trepidantă, la 1840, literatura noastră se transformase mai mult decât în întregul secol anterior, și nu numai cantitativ: la 1840, posedam o literatură de tip occidental, după ce, în 1820, de exemplu, ne aflam încă în plină tranziție. S-a constituit, la nivelul întregii literaturi, o sensibil nouă formulare a poeziei, prozei și dramaturgiei.

Fără precedent în ultimele secole la noi în țară, relatinizarea românei literare nu este însă un fapt complet izolat: o analogie frapantă oferă literatura franceză din epoca Pleiadei. Atunci, un grup de scriitori și savanți a rupt cu tradiția lingvistică medievală, pentru a include masiv, în limba cultă, termeni și construcții neolatine. Neservită de vreo personalitate literară ieșită din comun (cu excepția lui Ronsard), reforma s-a impus și a schimbat franceza literară, pe parcursul unei jumătăți de secol, mai mult decât reușiseră să o facă cele două secole precedente. Și aici, reforma neolatină nu atingea doar instrumentul comunicării, ci afecta direct speciile literare, modul de a concepe poezia – în fine, înseși sursele

¹ D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, Centrul de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania, 1945.

² Alexandru Duțu, *Coordonatele culturii românești în secolul XVIII (1700–1821)*. *Studii și texte*, București, Editura pentru Literatură, 1968.

inspirației poetice. O nouă literatură franceză, substanțial modificată, lua naștere prin efortul conștient al unui mic grup. Analogia cu epoca Pleiadei franceze poate fi împinsă și mai departe: deoarece atât grupul celor șapte, cât și poeții afiliați nu numărau niciun talent genial, beneficiarii direcți ai reformei neolatine au fost scriitorii epocii clasice, generația lui Racine și a lui Pascal. Pașoptiștii români nu au avut nici ei vreun talent ieșit din comun, dar au operat reforma: beneficiarii direcți ai acesteia au fost doar poeții din a doua jumătate a secolului, în frunte cu Eminescu și Macedonski. Generația lui Ronsard a reușit să modifice structural o limbă seculară și să-i impună o pecete rămasă, în linii mari, până în zilele noastre: lingvistic, Ronsard este cu mult mai aproape de Victor Hugo, de care-l despart trei sute de ani, decât, să zicem, de Commines, care-l precede cu numai cincisprezece. V. Alecsandri, de care ne despart o sută treizeci de ani¹, scria la 1840 o limbă pe care o simțim „a noastră”, înfinit evoluată față de cea a unui Zilot Românul, aproximativ contemporan cu el.

Dintre toate domeniile literaturii, fără îndoială că poezia reprezintă superlativ însăși ideea de mesaj literar; de aceea, inovațiile produse la acest nivel se dovedesc structurale. Neolatinizarea a adaptat literaturii noastre elegia romantică lamartiniană, conform dinamicii împrumutării formelor, observate de Henri Focillon, după care tendința culturilor începătoare rămâne aceea de a prelua „produsul finit”, printr-o elecțiune cu totul specifică². Vladimir Streinu, într-o contribuție fundamentală³, demonstrase, la nivel prozodic, crearea poeziei moderne românești din regândirea

¹ Textul a fost publicat inițial în anul 1972 (n. red.).

² Henri Focillon, *La vie des formes. L'éloge de la main*, ediție nouă, Paris, Félix Alcan/Presses Universitaires de France, 1939 [ediția românească: *Viața formelor*, traducere de Laura Irodoiu Aslan, București, Editura Meridiane, 1977 (n. red.)].

³ Vladimir Streinu, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*, București, Editura pentru Literatură, 1966, partea a II-a.

formelor de versificație franceză și italiană; metrul pașoptist fundamental – alexandrinul românesc sau versul lung – provine din lungirea alexandrinului francez, conform specificului limbii noastre. De-abia Alecsandri, pur episodic, va clădi poezii în tipar folcloric, conform metrului local. Până la *Doine*, ideea de poezie se lega de meditația lamartiniană, de melodie amplă, trăgănată.

Datorită modelului metric ce racordează obligatoriu versul la o anumită tradiție formală, poezia se relatinizează vizibil și suportă adânc noua influență. La rândul ei, proza suferă o importantă mutație organică, mai puțin spectaculoasă, dar tot atât de profundă. O întregă tradiție cronicărească – tradiție ce domină timp de trei secole proza noastră – încetează aproape brusc în jurul lui 1830. Nuvela, schița, portretul, romanul etc. – *specii* vechi în alte literaturi – iau naștere între 1830 și 1850, cu o încetineală ce denotă, uneori, geneza șovăitoare. Anii 1830–1850, care n-au consemnat apariția niciunui mare scriitor, au stabilit cadrul necesar pentru crearea unei literaturi de tip european. După 1850, semnalăm reacții pro și contra acestui fenomen; toate însă se vor defini în funcție de cadrul neolatin creat. Excepțiile confirmă regula, iar unui scriitor de talent, legat prin fibra intimă de perioada anterioară, inaderent cadrului neolatin – Anton Pann –, i se va refuza, într-un impresionant consens, calitatea de scriitor propriu-zis, adică de *scriitor* în sensul stabilit după 1830.

Întrebările pe care, uneori, și le pun istoricii literari cu privire la „întârzierea” apariției în literatura noastră a diferitelor specii (roman, dramă etc.) au o apreciabilă doză de naivitate: cu o veche habitudine cronologizantă, aceștia gândesc literatura dintre 1800 și 1850 ca un singur tot – operațiune legitimă în oricare literatură, dar nu în literatura română, restructurată la 1830. Deoarece literatura de la 1840 era *alta* decât cea de la 1820, nu aveam roman, comedie, dramă etc. În mod logic, invocând oricâte vicisitudini istorice, nu se poate explica în mod verosimil de ce abia spre 1850

începem să posedăm specii literare care, în țările limitrofe, aveau de multă vreme realizări notabile. Explicațiile, ținând de „vitregia vremurilor”, absolutizează o latură a problemei: dispariția Poloniei ca stat n-a distrus, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, literatura polonă. Dacă s-ar fi apreciat la dimensiunile ei reale ruptura produsă la 1830 în literatura noastră, s-ar fi văzut că realizarea, uneori în forme excepționale, a tuturor genurilor și speciilor literare între 1830 și 1860 reprezintă o performanță aproape incredibilă într-o cultură care, în 1830, lua totul de la început.

Admitem că, mai ales într-o epocă începătoare, orice formă constituită (poezie, proză) își realizează spontan două registre funcționale: unul „înalt”, implicând superlativ genul sau specia, și unul „comun”, pentru uzul curent. În acest caz, la începuturile literaturii pașoptiste, elegia lamartiniană ocupă, după cum am arătat, locul superior, datorită structurii ei complet neolatine: versul (alexandrin românesc, uneori alexandrin francez clasic, cu ritm obligatoriu ascendent, de preferință iambic), strofa (catren sau sextină de inspirație franceză), lexicul, imagistica (împrumutată romanticii până la detalii și rapid transformată în poncife), sintaxa (mai simplă și mai rațională decât în deceniile precedente), în sfârșit, atmosfera de tristețe meditativă, de dulce melancolie, ce suna la început aproape exotic în decor dunărean. De îndată ce cultivă o asemenea elegie „înaltă”, timbrurile lui Cârlova, Heliade, Alecsandri, Bolintineanu, Bolliac, C.A. Rosetti sau Andrei Mureșanu devin suspect de asemănătoare. Poezia lamartiniană simbolizează, la început, însăși ideea de poezie.

La nivel imediat inferior, se află epigrama, poezia ocazională, jocurile versificate, unde infuzia neolatină nu mai este la fel de puternică.

În substanța narațiunii, proza „înaltă” (nuvela, schița, meditația în proză) se schimbă și ea prin regândirea neolatină a formulei. Dincolo de elementele neolatine comune cu poezia (lexic,

sintaxă, atmosferă), merită să fie subliniată înnoirea structurală a narațiunii: modelul liniar cronicăresc, persistent până la Dinicu Golescu, devine „modelul pluriplan”, vizibil chiar și în cele mai naive încercări ale lui C. Negruzzi. Stilul „unic” al autorului, așa cum fusese utilizat începând cu cronicarii, se transformă într-o multitudine de stiluri funcționale, care trebuie să caracterizeze prin limbă un personaj sau o mentalitate narativă. În sfârșit, exprimarea simplă (stil indirect) sau anacolutică a cronicilor lasă loc formelor evolute de stil gramatical: indirect liber, mixt, direct liber etc. Sunt doar cele mai frapante aspecte ale recreării neolatine a prozei.

Proza „comună”, reprezentată de memorialistica primitivă, de bucățile moralizatoare semi-literare etc., este mai puțin supusă neolatinizării. La fel ca în cazul poeziei, reforma a afectat registrul funcțional înalt în asemenea măsură, încât, în conștiința generațiilor următoare, ideea apariției romantismului însuși va fi legată de cea a reînnoirii limbajului.

Ar fi tentantă și instructivă urmărirea în detaliu a reformei neolatine la nivel imagistic și figurativ, atât pentru poezie, cât și pentru proză: nu este locul de a o face acum. Totuși, nu putem să nu remarcăm caracterul decisiv al argumentului adus de o asemenea examinare. Reforma pe care o urmărim a refăcut literatura noastră la un nivel mai profund decât reforma romantică în general. Limbajul romantic din Franța, de la 1830, nu înseamnă o schimbare totală față de limbajul clasicizant al secolului al XVIII-lea; la noi, limbajul romantic de la 1840 înseamnă pur și simplu adoptarea unui nou tipar față de cel de la 1800. În fapt, reforma romantică apare inclusă în reforma neolatină. Baremul aprecierii calitative în epoca pașoptistă va cuprinde, obligatoriu, și dimensiunea lingvistică: pentru prima oară în literatura noastră, o *eufonie* proprie, de substanță romantică, ghidează percepția estetică a operei literare.

Fenomenul relatinizării a fost observat în trecut până acum și încă își așteaptă cercetătorul. Inclus în analize cu scopuri diferite, el nu a fost complet cercetat nici până astăzi. Intuiția superioară a lui Iorga, de exemplu, sesizase de multă vreme bicefalismul veșnic al culturii române, începând chiar cu perioada medievală; în cuplul antinomic „fondul străin și fondul indigen”¹, prin care Iorga dezlega dinamica literaturii noastre, locul neolatinizării se impune de la sine. În trecut, Sextil Pușcariu vorbea despre „reromanizarea limbii noastre”², extinzând procesul la întreaga limbă, nu doar la cea literară. Șerban Cioculescu, începând analiza literaturii noastre moderne cu anul 1830, preciza semnificația relatinizării, care „săvârșește o prefacere oarecum miraculoasă a versului”³. În genere, însă, literații au tratat accidental problema, obsedați de importanța în primul rând tematică a „momentului 1830”. Ce-i drept, acesta marchează racordarea tematică intensă, uneori mimetic-epigonică, a literaturii noastre la cea occidentală, în efortul imens de a acoperi în suprafață pretențiile de modernitate. Dar această latură spectaculară nu trebuie să ne facă a ignora efortul consumat în adâncime, pentru înlocuirea tipologiei arhaice cu una modernă.

Noua stare de spirit latinizantă a contaminat în primul rând Muntenia – fapt aproape normal, dacă ne gândim la infuzia occidentală, mult mai puternică în acest principat, și la specifica propensiune spre nou. Spiritele moldovene consonante (C. Negruzzi) au fost cuprinse de admirație, cele „autentic” moldovenești, ca Asachi sau Săulescu, au manifestat serioase rezerve. Polemica Negruzzi-Asachi,

¹ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, București, Editura Librăriei Pavel Suru, 1929, p. 29.

² Sextil Pușcariu, *Limba română*, I, *Privire generală*, București, Editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940, p. 370.

³ Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ediția a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971, p. 7.

cu toată aparența ei accidentală, reprezintă o primă înfruntare între neolatinizanți și autohtoniști. Aici își are izvorul teoria lui Ibrăileanu despre „spiritul critic” moldovenesc, teorie desprinsă, în ultimă instanță, din procesul relatinizării.

Trebuie să semnalăm că reforma neolatinizantă a consolidat cele două direcții pe care s-a înscris literatura română de la originile ei. Îmbrățișată de majoritatea scriitorilor epocii pașoptiste – și aproape în exclusivitate de munteni –, rapida neolatinizare nu s-a efectuat fără a stârni proteste. Palinodiile lui Russo privind dispariția prea bruscă a trecutului, ironiile anti-galice ale lui Kogălniceanu sunt dovezi că tendința „autohtonă” nu a încetat nici în momentele de victorioasă expansiune a novismului. Autori culți și talentați (cum a fost Costache Stamati) au scris o poezie tradițională, opusă ca spirit celei pașoptiste. Dar, în ansamblu, epoca pașoptistă se constituie în inițitoare și apărătoare a reformei neolatine.

După 1850, generația scriitorilor tineri, cunoscută sub numele de „postpașoptistă”, cultivă convins aceeași tradiție. Până la apariția lui Eminescu, tendința autohtonă nu înregistrează mari reușite, deoarece poeziile de inspirație folclorică și de eres național rămân episodice chiar la nivelul creației lui V. Alecsandri. Abia spre 1870, noua lirică gravă, de ecouri adânci, purtată spre problemele veșnice ale existenței, își caută un limbaj nou, care să depășească sintagmele pașoptiste degenerate în poncif postpașoptist. Samson Bodnărescu, poetii grupați, în primul deceniu de existență a „Junimii”, în jurul *Convorbirilor literare* și, finalmente, Eminescu dau strălucire poetică tendinței opuse neolatinizării.

La începutul secolului nostru, bipolaritatea culturală determinată de relatinizare tindea deja să devină caducă: nimeni nu mai contesta legitimitatea reinnoirii limbajului – care devenise al tuturor –, după cum nimeni nu mai prohibea inspirația autohtonă. Totuși, sub forme diferite, cele două tendințe născute la 1830 continuă să existe și să se înfrunte: literatura sămănătorist-poporanistă, pe

de o parte, și simbolismul ostentativ al unui Minulescu sau Bacovia, pe de altă parte, se revendică extrem de explicit din cele două tradiții poetice. Până în epoca interbelică – epocă în care disputele amintite erau deja de domeniul istoriei –, Lucian Blaga și Tudor Arghezi actualizează cele două tipuri posibile de poet român. În această istorie specifică, numele lui Macedonski se înscrie, natural, ca reprezentant superlativ, în anumite coordonate istorice, al neolatinismului poetic.

I. *Neolatinismul macedonskian* programatic, derivarea întregului curent al *Literatorului* din reforma pașoptistă a anilor '30 nu reprezintă o ipoteză speculativă: texte importante ale lui Macedonski arată gradul în care reforma neolatină a marcat conștiința poetului. Intuitiv de cele mai multe ori, explicit câteodată, el a sesizat ruptura brutală cu tradiția, pe care anul 1830 (deseori citat ca atare) a reprezentat-o în raport cu trecutul.

Simptomul cel mai vizibil al atașamentului neolatin conștient îl vedem în supralicitarea figurii lui Heliade Rădulescu. Nu este vorba doar de un atașament sentimental, de o „afinitate electivă” descoperită peste ani, ci de glorificarea obstinată a unui simbol – a simbolului latinității renăscute. Metaforic și entuziast, Macedonski pare oricând capabil să egalizeze refacerea neolatină a limbii noastre literare cu renașterea națiunii înseși: „*On peut dire qu'Héliade a créé non seulement la langue roumaine, mais la Roumanie*”¹, decretează Macedonski. Formulare deloc accidentală, din moment ce se regăsește în foarte diferite etape ale scrisului macedonskian, începând cu anii de glorie ai *Literatorului* și terminând cu etapa Primului Război Mondial: „Este marele Heliade, *părintele literaturii* și, putem zice, chiar *părintele patriei noastre*”². Lui Heliade i se datorează, desigur, în primul rând, reformarea

¹ *La Roumanie avant Héliade et l'œuvre du Dante roumain*, în *Le Beau Danube Bleu*, an. I (1905), nr. 8 (30 aprilie), p. 3.

² *Statuia lui Heliade*, în *Literatorul*, an. II (1881), nr. 11 (noiembrie), p. 281.

limbii: „Lui Heliade datoresc românii frumoasa lor limbă actuală, ce este aproape de limba latină”¹, precizează Macedonski în anul 1893, adică la zenitul evoluției sale estetice.

Termenul de *neolatin*, prin care am definit sensul reformei pașoptiste, a fost utilizat de Macedonski însuși: într-o ieșire polemică anti-maioresciană, poetului îi „scapă” spontan, de sub condei, chiar cuvântul-cheie făcut să-i explice personalitatea („*Maioresco a rageusement houspillé le mouvement littéraire néo-latin roumain*”² – exclamă Macedonski, doar pe jumătate îndreptățit).

Dovadă a atașamentului heliadesc definitiv, poetul simbolist preia și judecățile evident depășite ale maestrului, încercând operațiunea – cel puțin riscantă – a acomodării latinismelor pașoptiste naive la spiritul hiper-rafinat al sfârșitului de secol. În plină glorie literară, Macedonski susținea aprins principiul etimologismului grafic, prin invocarea umbrei lui Heliade și prin lansarea propoziției discutabile: „Fonetismul este ignorantismul proclamat în principiu”³. Sunt însușite multe dintre inovațiile heliadești teribiliste, cărora li se găsește o abilă justificare estetică, în spirit simbolist: „Duplicarea consonantelor colorează cu o energie virilă cuvântul moleșit ori deformat prin trecerea lui în graiul poporului”⁴.

Cu ani în urmă, autorul *Mihaidei* stabilise o ciudată clasificare a limbilor după stadiul evoluției fiecăreia, gășind că, înainte de a fi o „limbă”, idiomurile parcurg treptele intermediare de „glosă” și „dialect”⁵; în clipe de furie supremă, Macedonski apelează – contra

¹ *Schiță asupra literaturii române*, în *Literatorul*, an. XIV (1893), nr. 8 (15 ianuarie), p. 3.

² *La lune et M. Maiorescu*, în *Le Beau Danube Bleu*, an. I (1905), nr. 3 (20 martie), p. 3.

³ *Cestiuni ortografice, literare și politice*, în *Literatorul*, an. XI (1890), nr. 2 (august), p. 17.

⁴ *Evoluțiunea limbei române*, în *Forța morală*, an. I (1901), nr. 2 (4 noiembrie).

⁵ *Răspuns la scrisoarea dlui N.M.*, în *Curierul românesc*, an. XV (1843), nr. 6 (18 ianuarie) – nr. 18 (1 martie).

Convorbirilor literare – la insulta sângeroasă potrivit căreia acestea din urmă degradează limba și o readuc (în terminologie heliadescă!) la nivel de „dialect”: „Noua Direcțiune, dacă voiește a transforma limba noastră într-un dialect, nu poate reuși mai bine”¹. După decenii de la dispariția lui Heliade, impresionează această fidelitate voluntară, transformată conștient în suprem snobism.

Deoarece, în ochii poetului nostru, Heliade întronase tradiția neolatină, cultura română din secolul trecut se prezenta, pentru Macedonski, într-o istorie bine definită: înainte de 1830, fusese Întunericul, după 1830, a apărut Lumina, crede teoreticianul Macedonski – contrazis adesea de prozatorul patriarhal. („Dar secolul XIX a adus, în fine, și pentru români împrejurări fericite. Focul ce dormise sutimi de ani sub cenușă a vâlvorat la o adiere misterioasă.”²) „Adierea misterioasă” era, fără îndoială, spiritul neolatin. De acum încolo începe singura literatură demnă de acest nume: „De la 1830 până azi, spiritul omenesc a săpat o prăpastie între ce a fost, între secolul actual și cel trecut. S-a ajuns la o complexitate de simțiri și la un rafinament fără margini”³. Salutara reformă a dat roade bogate: în această concepție, limba română nu a făcut altceva decât să-și regăsească puritatea pierdută, să redevină „aurul ce fusese în epoca romană, înaintea invaziunii elementelor alogene”. În chip curios, intuițiile lingvistice ale estetului simbolist le întâlneau pe ale celor mai intransigenți latiniști, pe ale lui Bărnăușiu, de exemplu, elogiat superlativ („un roman din epoca cesariană”⁴). Ideea fixă despre frumusețea estetică superioară

¹ *Poetica „Convorbirilor literare”*, în *Literatorul*, an. II (1881), nr. 2 (15 februarie), p. 587.

² *Evoluțiunea limbei române*, în *Forța morală*, an. I (1901), nr. 1 (28 octombrie).

³ *Literatura modernă*, în *Revista modernă*, an. I (1897), nr. 6 (noiembrie), pp. 1–2.

⁴ *Evoluțiunea limbei române*, loc. cit.